

Bán Imre hagyatéka

Gönczy Monika

irodalomtörténész, tudományos referens, Debreceni Egyetem BTK
Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet

1990-ben, épp abban az évben, amikor Bán Imre elhunyt, lettem a Debreceni Egyetem, akkori nevén Kossuth Lajos Tudományegyetem hallgatója. Így professzor urat személyesen már nem ismerhettem, nem láthattam, csak írásait olvashattam magyar–filozófia szakosként. Egyetemistaként, doktorandaként, majd később a Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet munkatársaként megtapasztalhattam, mit is jelent Bán Imre, a pedagógus, a tudós, a vezető, a humanista szellemi öröksége intézetünk számára.

2007-ben a Bán család – mint a gyűjtemény örököse és tulajdonosa – a Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Karán letétként elhelyezte Bán Imre közel 4000 kötetes könyvtárát és kéziratos hagyatékát. A cél az volt, hogy a kar egykori professzorának hagyatéki könyvtára egyben maradjon, kivéve azt a néhány kötetet, melyet a család tagjai emlékül beemeltek saját könyvtárukba. A könyvtár kezelője az egykori anyaintézete, mai nevén a Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézet lett, helye a főépület földszinti 3. számú szobája. E helyiség egyben az Irodalom-, Kultúra- és Nyelvtudományok Doktori Iskola kutatószobája is, így él „ifjú szívekben” tovább Bán Imre emlékezete, s válik az egykori tudós segítővé a könyvein keresztül egyes PhD-hallgatóink számára. Magam nem vagyok könyvtáros, de már gyerekkoromban játszottam könyvtárost saját könyveinkkel, s jelenleg is gyakran végzek könyvtár–informatikusi munkákat. Így az intézetünk tudományos referenseként és a doktori iskola titkáráként nagy örömmel és megtiszteltetéssel vettem, amikor kiderült, hogy a doktoranduszi kutatószoba igazából egy hagyatéki könyvtárban lesz.

A könyvek immár közel húsz évvel ezelőtti elhelyezésében, átvételi leltározásában Hajdú Csilla, intézetünk könyvtárosa, valamint Fazakas Gergely Tamás, intézetünk jelenlegi igazgatója segített. A szoba kicsit szűkösnek bizonyult, így néhol dupla sorok vannak a könyvespolcokon, de igyekeztünk megtartani az eredeti rendet, ahogyan azt a *Bán Imre könyvei* című katalógus rögzítette. Azaz az elsődleges rendezési elv a téma, azon belül a nyelvek szerinti csoportosítás, a másodlagos elv pedig a művek címe szerinti betűrend lett. Egy esetben tettünk kivételt a könyvek helyét illetően: ha neves, markáns könyvsorozatról volt szó, a sorozat köteteit egyben tartottuk.

A könyvtár részletes ismertetésére itt nincs hely, s így, Bán Imrére emlékezve, talán lényegesebb is, hogy arra világítsunk rá, hogyan mutatkozik meg alakja a könyvgyűjteményén keresztül. A régi magyar irodalom- és művelődéstörténet kutatójaként természetesen számtalan kötettel találkozunk, melyek a napi munkájához elengedhetetlenek voltak, de szembeötlő, mennyi Dante-kötet és -szakirodalom is ott volt a polcán. Nem véletlen, ő maga vallotta magáról: „...hobbiként szenvedélyes Dante-kutató voltam”. Ez a szenvedélyesség nemcsak a Dante-könyveken keresztül üt át, nemcsak a saját szűkebb kutatási területe érdekelte, hanem más korszakok és kultúrák szépirodalma, az irodalomtörténet egésze, az irodalomelmélet, a komparatiztika, a nyelvészet, a filozófia, a történelem és helytörténet, a néprajz, a vallás- és egyháztörténet, a pedagógia és iskolatörténet, a könyvészet és könyvtörténet, a politika, a jog, a képzőművészet, a zene, a színház, a film, az utazási irodalom. Vagyis egy végtelenül érzékeny és határozott ízlésvilágú reneszánsz ember, egy polihisztor figura képződik meg a könyvein keresztül, aki több nyelven olvasott. A hagyatékban 152 francia, 38 német, 36 latin, 18 olasz, 5 angol, 4 román és 2 ógörög kötet is található. A könyvek zöme 20. századi kiadású, de találunk köteteket az 1700-, 1800-as évekből is. Számtalan kötet utal arra is, hogy a korabeli kortárs magyar szép- és szakirodalmat is követte. Az 1990-es kiadási éven túli kötetek, értelemszerűen, már nem kerülhettek könyvtárába.

A Debreceni Egyetem Kossuth Egyetemi Kiadó gondozásában 2005-ben, a professzor születésének centenáriumán *Bán Imre könyvtára* címmel jelent meg a fentebb már említett impozáns kötet. A szerző, Bán Imre könyveinek legavatottabb ismerője, unokája, Peternainé Juhász Zsuzsa, aki nem egyszerű katalógust, bibliográfiát készített el, hanem a könyvészeti leíráson és a mutatókon felül családtörténetet írt, megismertette bennünket Bán Imre életének főbb állomásaival, szólva Bán Imre könyvek iránti szenvedélyéről, olvasói szokásairól. Mindenkinek szívesen ajánlom e kötetet, aki búvárkodni szeretne Bán Imre könyvhagyatékában, természetesen amellet, hogy meglátogassa a Bán Imre könyvtárat, ahol helyben használhatóan kezébe is veheti a könyveket. A *Bán Imre könyvtára* című könyv elérhető digitálisan intézetünk honlapján keresztül, ahogyan Bán Imre professzor kéziratos hagyatékának egyszerűsített listája is, melyet Száraz Orsolya készített el, továbbá a Bán Imre születésének 100. évfordulójára kiadott *Bán Imre emlékezete* című kötet (szerk. Fazakas Gergely Tamás és Hollósi Gábor, Debrecen: DE BTK Történelmi és Néprajzi Doktori Iskola, 2006).

Engedjék meg, hogy még két dolgot megemlítsék zárásképpen.

Az egyik egy vallomás az adósságunkról, mellyel e könyv- és kézirathagyatékunk tartozunk. Szeretnénk, ha a jövőben megvalósulhatna, hogy a hagyatéki könyvtár bekerüljön a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának elektronikus katalógusába, és így ország-világ számára tételesen is kereshetővé váljon. Illetve reméljük, hogy Bán Imre mint tudós professzor

kutatási témává válik, s lesz, aki a kéziratos hagyatékát tételesen, lapról lapra is feldolgozza.

A másik dolog, amiről nem lehet nem beszélni: a kezdetektől csodálattal figyeltem, hogy Bán Imre családja, különösen Éva lánya, illetve unokái, Ilona nevű lányának gyermekei: Juhász Zsuzsa és Juhász Judit miként őrzik Bán Imre emlékezetét szavakkal és cselekedetekkel. Engem mint a hagyatéki könyvtár egyik gondozóját mélyen meghat ez. Ahogy maga a könyvhagyaték is megérint, hiszen, kézbe véve, a kötetek többek, mint egyszerű kiadványok. Ott van bennük egy elfeledett levél, egy száz pengős bankó, egy belépőjegy, possessori bejegyzések, jegyzetek, dedikációk, mindegyik kötetben ex libris. Eltűnt időkről mesélnek a kötetek, élővé varázsolva a könyvek tulajdonosának sziluettjét.